

**UNIVERSITE BABES-BOLYAI
FACULTE DE LETTRES
CHAIRE DE LITTÉRATURE HONGROISE
ECOLE DOCTORALE DE HUNGAROLOGIE**

THESE DE DOCTORAT

-résumé-

**HAGIOGRAPHIE AU DEBUT DE L'AGE MODERNE : GENRES,
TRADITIONS, NOUVEAUX MODELES**

Directrice de thèse : Dr. Gábor Csilla, professeur des universités

Doctorante : Szilágyi Anna-Rózsika

Cluj

2012

Table des matières

I. Introduction	7
II. En parlant de saints...	12
II.1. Les saints et le culte des saints dans la littérature étrangère	12
II.2. Les saints et le culte des saints dans la littérature hongroise	18
III. Contexte : société et contexte	24
III.1. Société	25
III.1. András Illyés et son temps : disputes entre catholiques et protestants, manque de prêtres	25
III.2. Contexte	29
III.2.1. L'activité des bollandistes et leur effet sur le genre. Le fondement de l'hagiographie du début de l'âge moderne	29
III.2.2. Source : recueil de vies de saints du début de l'âge moderne	38
IV. Officia oratoris au début de l'âge moderne	54
IV.1. Ecclesia docet... : l'église doctrinale dans les légendes martyres et les récits sur les saints du début de l'âge moderne	55
IV.1.1. L'église et les légendes martyres : selon l'enseignement doctrinaire de l'église	56
IV.1.2. Enseignements dogmatiques dans les apologues du genre	57
IV.1.2.1. Apologies et doctrines au Moyen Age et au début de l'âge moderne (perspective).57	
IV.1.2.2. Enseignement et crise arienne dans les apologues des légendes martyres	63
IV.1.3. Différent(s), vague(s) enseignement(s) ?	73
IV.1.4. La légende martyre au début de l'âge moderne	74
IV.1.4.1. Articles de foi catholique. Techniques revalorisées	74
IV.1.5. <i>Docere</i> dans les légendes du début de l'âge moderne	75
IV.1.6. Conclusion	81
IV.2. Delectare : Techniques de délectation dans les récits martyrs et les légendes du début de l'âge moderne	83
IV.2.1. La formation du <i>delectare</i> : des calendriers aux légendes (précis d'histoire du genre).....	83
IV.2.2. <i>Delectare</i> dans les légendes martyres 'du début de l'âge moderne'	85
IV.2.2.1. Réjouit-elle vraiment, la légende martyre 'du début de l'âge moderne' ? Problèmes, opinions	85
IV.2.2.2. Variété dans les épisodes du martyre : les assises du <i>delectare</i> dans les légendes martyres ?	86
IV.2.3. <i>Delectare</i> : techniques de délectation dans les légendes du début de l'âge moderne.106	
IV.2.4. L'enchantement au service du <i>movere</i>	111
IV.2.5. Conclusion	113
IV.3. Movere : mouvement et persuasion de l'âme dans les légendes martyres et les récits des saints du début de l'âge moderne	116
IV.3.1. <i>Movere</i> dans les légendes martyres	116
IV.3.2. <i>Movere</i> dans les légendes des saints du début de l'âge moderne.....	130
IV.3.3. Conclusion.....	133

<i>Excursus</i>	135
<i>V. Conclusion</i>	163
<i>VI. Dictionnaire</i>	167
<i>VII. Bibliographie</i>	173
<i>VIII. Appendice</i>	199

Mots clés : hagiographie au début de l'âge moderne, András Illyés, légendaire, légendes des martyrs, récits des saints au début de l'âge moderne, missions oratoires (*officia oratoris*), enseignement (*docere*), délectation (*delectare*), mouvement / persuasion (*movere / flectare*).

Le présent travail analyse un seul segment du culte des saints du début de l'âge moderne. A partir de récits des saints j'étudie deux types de saints : les femmes martyres et les confesseurs du 16ème siècle présents dans le légendaire d'András Illyés intitulé *Keresztyéni életnek példája avagy tüköre*. En inventoriant les variantes historiques des martyres, l'occasion s'est présentée de comparer ou au moins de retracer les entrelacements et les différences qui se manifestaient dans la pensée et la technique narrative des textes médiévaux et de l'ère moderne. Il en ressort que la plupart de ces motifs se distinguent tant dans les légendes du moyen âge que dans celles du début de l'âge moderne, quelquefois s'amplifiant d'actualités sociales. Mon objectif n'était pas la réalisation d'une étude d'histoire sociale ou de politique ecclésiastique, mais puisque le sujet l'exigeait, par ci, par là j'ai dû citer ces phénomènes par référence. En tout j'ai voulu présenter comment l'auteur-compileur s'inscrivait dans la tradition rhétorique de son époque et faisait fructifier le trio d'*officia oratoris* : *docere*, *delectare* et *movere*.

L'objectif assumé s'est avéré à la fois un rappel et voie efficace parce que d'une part les devoirs d'orateur ont été largement utilisés dans les genres comme les prédications (sermons, homélies), mais d'autre part la tradition a longuement ignoré l'hagiographie du début de l'âge moderne, ne relevant qu'un seul légendaire hongrois de l'époque. En ce qui concerne la littérature s'y rapportant, il faut mentionner que pendant qu'on y trouve bien des dates relatives au culte des saints du moyen âge, pour celui du 16ème et 17ème siècle elle reste toujours lacunaire sous maint rapports. Excepté la mention que les trois éléments de base de la mission oratoire du moyen âge (l'enseignement, la délectation et le mouvement) ont été légués à l'âge baroque sans changer leur statut. Ainsi l'hagiographe du 17ème siècle dans sa quotidienne pratique rhétorique les respectait strictement. Par là s'explique la méthode choisie : l'analyse rhétorique.

Cependant il se pose la question : pourquoi les recherches ont-elles rejeté à l'arrière-plan l'étude détaillée de l'hagiographie du début de l'âge moderne ? En ce sens il y a plusieurs théories. D'abord étant donné qu'en Hongrie le 17ème siècle a été fermement marqué par le processus de la formation des confessions, la majorité des recherches se rapportant à cette période se concentre plutôt sur ce phénomène. Aussi passent au premier plan des

interprétations des textes qui ont influencé la confessionnalisation, tels les crédos ou les ouvrages polémiques ou bien les prédications. Deuxièmement l'attention des scientifiques a été attirée par l'histoire même et par des questions historiques comme le danger ottoman et l'autorité Habsbourg et la régression économique et culturelle de la Hongrie qui en surgissait.

Finalement le légendaire hongrois n'est apparu qu'à la fin du 17ème siècle, symptôme qui peut également justifier le détachement relatif de la tradition littéraire de ces recueils. C'est en ce temps-là qu'András Illyés découvre les possibilités pédagogiques dont ce type de texte dispose et par l'utilisation desquelles il pourra enseigner son peuple, les catholiques de Transylvanie et nourrir l'idée de les mettre au service de renouvellement de la foi catholique. Bien entendu il a été fort influencé et inspiré par les années d'étude qu'il a passées au Collegium Germanicum Hungaricum en Italie, et par le fait qu'il connaissait très bien le statut des catholiques transylvains.

Pour compiler son propre recueil de vie des saints Illyés s'est servi de plusieurs recueils latins ou italiens lesquels il avait lus durant son stage à l'étranger. Son manuscrit conçu en italien qui se trouve à la Bibliothèque Nationale Széchényi et dont la cote est : Illyés Quart. Ital. 68, en fait la preuve. Même dans ce manuscrit on reconnaît déjà sa méthode de travail qui généralement indique devant les textes cités les sources utilisées, et qui caractérisera plus tard ses ouvrages publiés aussi, mais dans lesquels, à fin de s'intégrer à la tradition internationale bollandiste, l'auteur maximalisera le numéro des sources citées. C'est qu'en suivant les règles de recherches de ces milieux hagiographiques et appliquant leur nouvelle manière de voir qu'András Illyés indique souvent plusieurs auteurs comme sources à chaque légende. D'autres fois il réintègre les passages bibliques dans son texte en y ajoutant ses commentaires et explications de prédicateur. Comme dans le cas de la mort par feu d'Apalín. Suivant les cas il arrive qu'il coupe la narration et tout à coup change le rôle du narrateur avec celui du maître. D'ailleurs le lecteur peut à juste titre éprouver que de temps-en-temps Illyés vise un public culte en lui précisant l'histoire de la formation de la légende respective. Comme par exemple dans le cas du récit de Luca qu'il compare à la tradition iconographique.

La structure de la thèse et les conclusions

Puisque je veux montrer en quelle mesure la tradition littéraire hongroise est incomplète en matière de recherches portant sur le culte des saints, la thèse commence par

l'aperçu de la littérature spéciale internationale et hongroise. Après cette vue d'ensemble j'insiste sur la présentation de la littérature hagiographique hongroise et de ses méthodes d'approche en nommant les miennes aussi. Les œuvres choisies, je les ai groupées par thèmes. S'il y a des références dans les études hagiographiques à l'un ou à l'autre de ses ouvrages, je les signale et je montre également leur apport à la tradition.

Dans le troisième chapitre intitulé *Contexte* d'une part je m'approche davantage de mon sujet en abordant de plus près le contexte sociopolitique de l'époque : le conflit entre catholiques et protestants et la manque des prêtres, ce qui a beaucoup influencé l'œuvre littéraire du théologien Illyés. Il écrit pour convaincre les licenciés de la pureté de la confession catholique. Mais d'autre part je mets au point le contexte littéraire de ces légendes. Au premier plan j'esquisse la méthode de travail dans l'hagiographie internationale de l'époque, après quoi je présente parmi d'autres exemples le légendaire, sujet de la présente thèse. Dans le chapitre qui suit, je fais l'analyse succincte du recueil en étalant les points de rapport entre l'œuvre analysée et les usages internationaux. Après cette présentation à tendances générales, afin d'illustrer la structure d'un tel recueil, j'analyse en détail l'un des chapitres de la première édition du légendaire Illyés. En effet par cette analyse mon but était d'augmenter le nombre d'études sur l'hagiographie hongroise. Illyés fait souvent référence à son légendaire dans les paratextes de ses autres recueils, ce qui a rendu plus intéressante ma recherche. L'auteur-compilateur a considéré son légendaire comme d'une importance majeure, son but était clair : faire accepter ce type de composition au lecteur hongrois.

C'est dans le 4ème chapitre qu'il suit l'analyse proprement dite de l'œuvre *Keresztyéni élelnek példája avagy tüköre...*, que j'ai conçue selon la théorie et les exigences de l'*officia oratoris*, les sous-chapitres se concentrant sur les trois éléments déjà mentionnés au début de ce résumé : l'enseignement (*docere*), la délectation (*delectare*) et le mouvement / la persuasion (*movere / felctare*). En vertu de ce point de vue j'examine séparément tant les légendes martyres que les légendes des saints du début de l'ère moderne. A la fin de chaque chapitre, dans les *Conclusions* je fais référence aux ressemblances et différences typologiques entre les deux genres.

L'auteur-compilateur en temps qu'il suit les règles du *docere*, dans les apologies des martyrs décrit séparément les personnages de la sainte Trinité afin que le groupe visé saisisse mieux les aspects dogmatiques et catéchistes de l'enseignement. Généralement il n'insiste que sur quelques attributs des hypostases qui sont dissipés dans tout le recueil. Ainsi les hypostases constituent au fait les éléments lien entre les légendes. Il arrive qu'une légende

parle d'une seule propriété d'un personnage, tandis qu'une autre va y apporter des compléments. C'est Dieu qui apparaît en hypostase de base : par exemple dans la légende de Cicelle l'auteur parle d'un Dieu créateur et actif, cette caractérisation dans la légende de Szabina et Ágnes s'enrichit par l'idée d'un Dieu omniprésent et humaniste. Grâce aux dires de Szabina l'image de Dieu s'amplifie davantage, et l'on s'en rend compte que Dieu est juste et personnel. Pour le Christ on a sa vie, sa Passion et sa résurrection comme hypostases importantes et les explications afférentes. La narration devient métaphorique quand elle parle de Saint-Esprit, l'homme est le temple du Saint-Esprit, celui-ci le console de peur.

A part ça l'hagiographe Illyés applique maintes techniques littéraires. Parfois il englobe dans ses dialogues des genres comme la lettre chrétienne ou le crédo, ou bien il reprend le style de la prédication comme dans l'histoire de Sinforosa et Feliciás pour répandre la foi dans la Trinité. Ça arrive – comme dans la légende de Krisztina – que dans les énoncés d'un personnage plusieurs genres s'entremêlent : le crédo, la prédication, le témoignage. L'hagiographe enrichit son style et son langage dogmatique-catéchétique par paraboles et descriptions de prodiges. La confession du personnage principal est souvent colorée par des tropiques et des visions baroques.

Hagiographe baroque, Illyés ayant comme but suprême la consolidation de l'identité catholique, quand il rappelle la Trinité dans les légendes martyres il le fait pour rétablir une sentence déjà agréée dans les synodes du Moyen Age. Les légendes des saints du début de l'âge moderne se revendiquent le même but. Mais les méthodes et les formes d'enseignement diffèrent entièrement de celles des légendes martyres. Cette dernière pour enseigner utilise principalement les apologies du personnage principal, en revanche l'histoire des saints du début de l'âge moderne fait valoir plusieurs parties du texte. Dans la légende d'Ignace de Loyola dès la préface le narrateur enseigne explicitement : il tient les confessions protestantes pour hérétiques. Mais bien sûr, l'auteur connaît également les méthodes implicites d'enseignement. En ce sens il fait appel à la mariologie, allusion qu'il va expliciter de deux façons : (1) il note les différents noms de la Vierge, (2) par quelques techniques narratives il arrive à intégrer le culte de la Vierge Marie dans la narration de la légende. En conséquence toujours un autre élément devient important : dans l'histoire de François Xavier la mention de la place de la Vierge, dans la légende de Thérèse d'Ávila la référence à la prière et la prière même, et dans celle d'Ignace de Loyola l'*apparitio*, la description du prodige. Ce sont les contextes qui englobent la mariologie.

En examinant au microscope les parties clés des légendes et de leurs variantes – c'est-à-dire la tournure, la chance de la tournure, les contes de supplice et la preuve céleste du saint – l'on y trouve plusieurs techniques littéraire, ce qui démontre que la délectation resta encore une tâche d'orateur dans notre cas hagiographique à accomplir. La variété de l'entraînement du fil narratif (l'insertion anecdotique de divers contes de supplice, épisodes reprises dans de nouveaux contextes, l'usage de nouveaux thèmes, le complètement des thèmes anciens, le mélange de genres, l'omission, l'amplification etc.), la conduite plus aisée qui coule (des structures périodiques, de seconds thèmes détaillés, l'énumération, les structures répétées qui disloquent l'énumération, l'intensification, la dramatisation etc.) les *loci* bibliques à l'usage communicatif, en font la preuve. Dans le cas d'Illyés reste donc à reformuler la simplicité naïve définie par Delahaye.

Dans les légendes des saints du début de l'âge moderne – comme dans les martyres – on peut distinguer plusieurs épisodes qui font la charpente de la narration : la description de la vie ascétique, les repoussements des tentations ou encore la preuve céleste. Ces composants textuels fort éminents marquent les changements qui se sont accomplis dans la vie religieuse et dans la société. Après la conversion de Constantin ceux qui ont voulu mener une vie sainte, ont du renoncer au choix du martyr. La pensée religieuse a donc trouvé d'autres chemins à suivre. Le personnage principal choisit le « martyr » à la place du martyr. Mais cette fois-ci simultanément avec la cessation de la conscience de persécuté, il allait choisir l'ascèse. Les tentations et la preuve céleste doivent être interprétées donc en connaissance de cause. Les deux épisodes dans l'absence du *martyr rouge* grâce aux détails vont justifier le *martyr blanc* et l'âme qui se tourne vers l'église. Pendant qu'il rédige ces textes, András Illyés fait usage de pratiques qu'il avait antérieurement appliquées aux légendes martyres. Quand il parle de l'ascèse, il serre son style et le débit de ses textes devient concis, il reprend les thèmes anciens, l'énumération et l'amplification. Toutes ces méthodes nous font rappeler l'atmosphère des légendes martyres. En ce qui concerne les contes de tentation, leur réintégration dans la narration, rend l'histoire presque fabuleuse, mais on peut lire tels quels ces épisodes d'ailleurs assez complets. Dès lors l'épisode de la rencontre du personnage principale avec le diable se transforme dans histoire de Philippe de Néri en un récit presque détaché des autres parties du texte. La preuve céleste n'est plus simplement le rendu de l'*apparitio*, ou bien le mouvement du public et l'encouragement du celui-là à l'admiration du saint, comme il était dans les martyres, mais il est à la fois l'intériorisation de la merveille à l'aide de la métaphore. Le cœur de Philippe de Néri « se ranima », « s'enflamma »,

« sautilla » et « applaudit ». Contrairement aux légendes martyres, ici les circonstances objectives du prodige s'éclipsent en cédant la place à la joie de l'âme. Il est évident que ni l'enseignement, ni l'enchantement ne peuvent avoir leur fin en leur-même. Leur but est de servir le mouvement : la priorité de la compréhension, l'admiration du saint, le mépris et la condamnation du péché.

A côté de l'enseignement et la délectation l'hagiographe tâche d'émouvoir et de persuader son public ou ses lecteurs. Il veut que l'âme curieuse se tourne vers son Dieu et qu'il abandonne ses péchés. Vu que la réalisation de cette troisième mission oratoire connaît maintes possibilités dans les légendes de martyres et les légendes des saints du début de l'âge moderne, moi je me suis contentée d'analyser seulement quelques fragments de technique narrative comme l'encouragement à l'admiration des saints, la garantie du sentiment religieux, le mépris du mal, le détachement définitif du diable, l'engagement christique. Quant aux légendes martyres j'ai retrouvé et analysé ces idées dans les paraboles des préfaces, les contes bibliques, le récit et dans les introductions de type *contio*, et finalement dans le locus biblique à rôle introductif. Pour les légendes des saints du début de l'âge moderne j'ai fait l'inventaire des *loci* bibliques.

Évidemment la rhétorique des contes de supplice vise la persuasion et la décision. Dans la parabole ce rôle revient au symbole et à la métaphore. Dans les contes bibliques l'assimilation, la structuration parallélique, l'architecture cataphorique du fragment, le changement de rôles oratoires, l'emploi du mal et l'étymologie des noms semblent être les méthodes les plus efficaces dans ce sens. Les allusions intertextuelles, l'ironie et l'usage des tropiques font partie intégrante de l'introduction à la *contio*. Dans la légende d'Ágota et Ágnes le lecteur peut s'extasier sur le Jérusalem céleste ou revivre le mystère de la transfiguration ou rire de « l'éternel gaucherie » du diable. Une autre histoire, celle de Luca à côté de l'engagement auprès de Christ et l'excitation de la curiosité, s'en charge de cultiver l'esprit « critique » de l'époque. Le récit publié dans l'introduction, l'*exordium* et « le document écrit » analysé par l'hagiographe, tout sert les desseins nommés. Au plus il introduit une nouveauté en racontant la repentance d'un certain « Homme important », à la fin du récit en invitant le lecteur à l'assimilation avec le personnage, c'est-à-dire à la repentance.

L'auteur-compileur en analysant le locus biblique il fait fructifier de nouveau l'assimilation qu'il avait utilisée dans la mise en œuvre du récit biblique. Les deux pôles de la pratique rhétorique changent avec le changement du personnage principal. Ou encore le conte biblique est modifié dans le sens de son interprétabilité laissant place ou non à la mythisation.

La vie de Cicelle à un moment donné est tout à fait ressemblée à la vie de Judith du Bible. La mythisation biblique ne se réalise pourtant pas, car l'hagiographe « oublie » de continuer ce rapprochement dans la martyre. La légende de Zsuzsanna dans l'introduction définie par le locus biblique est l'exemple de l'assimilation « simple ». Le personnage principal, et le sage du Bible se sont rapporté l'un à l'autre pour un court moment.

Dans les légendes des saints du début de l'âge moderne l'auteur-compileur analyse et explique les *loci* bibliques. Ces méthodes ressemblent à celles dont on a parlé à propos de légendes martyres avec une seule différence. En comparaison avec les martyres dans le présent cas la conclusion, la concentration, le résumé, l'antithèse, le changement du rôle de prédicateur et le parallèle ici sont plus fréquemment utilisés.

Bibliographie

Sources littéraires

Légendaires

ILLYÉS András, *A keresztyéni életnek példája avagy tüköre, Az-az: A szentek élete. Mely minden szorgalmatossággal, Nevezetes Autorok Irásiban fel-kerestet, Sommába foglaltatot, és Olaszbol Magyarra fordítatot, s' rendesen ött Részre osztatot. Illyés András, Posoni Kanonok-által. Ötödik része. A Sz. Szüzekről, és Özvegyekről.* Ki-nyomtattatot Nagy-Szombatban az Academiai Böttükkel. Srnensky Mátyás által, M.DC.LXXXII. Esztendoben. RMK. I. 1291.

ILLYÉS András, *Exemplum seu speculum vitae christianae: hoc est; vita sanctorum, quam Olim singulari diligentia, ex Libris Doctissimorum Authorum Italicorum, Italico idiomate compendiose conscripit Romae: & posteâ in Hungaria Ungarico sermone declaravit; & in quinque parte ordinate distribuit: nunc porrò Latinitate quoq; donavit: Admajorem DEI gloriam, Sanctorum honorem, multarumq; animarum consolationem, aedificationem, atque salutem. Andreas Josephus Illyes, Ungarus Siculus Transylvanus, de Sancto Georgio Csikiensi, praepositus Cibiniensis in Transylvania: Venerabilis capituli Ecclesiae Posoniensis Lector, & Canonicus; Capellae Sancti Ladislai Regis, in Curia Archiepiscopali Rector. Pars prima, de Sanctissima Trinitate, Uno Deo. De Dei Genitrice Beatissima Virgine Maria, & de SS. Angelis, SS. Innocentibus, S. Joanne Baptista: dde omnibus Sanctis; de Purgatorio, & de universali Judicio.* Viennae Austriae, Typis Matthia Sischowitz, Anno M.DC.XCIV. RMK III. 3864.

ILLYÉS András, *Keresztyéni életnek példája példája avagy tüköre, az az: A' szentek élete, Mellyet Régen tudos, és Nevezetes Olasz Autorok Könyveiből, kiváltképpenvalo szorgalmatossággal, Olasz nyelven rövid sommában foglalt Romában: és annakutánna Magyar nyelven megmagyarázott Magyar országban: és rendesen öt Részre osztott: azután pedig több Keresztyén Nemzeteknekis lelki vigasztalására 's épületére Deák nyelvel megajándékozott: most pedig megjobbitással másodszeris Magyarul kinyomtattatott Illyés András erdélyi püspök. Harmadik része. A' Szent Mártýrokrol.* Nagy-Szombatban Nyomtattatott, az Academiai Böttükkel M.DCC.V. Esztendöben. RMK. I. 1707.

ILLYÉS András, *Keresztyéni életnek példája avagy tüköre, az az: A' szentek élete, Mellyet Régen tudos, és Nevezetes Olasz Autorok Könyveiből, kiváltképpenvalo szorgalmatossággal, Olasz nyelven rövid sommában foglalt Romában: és annakutánna Magyar nyelven megmagyarázott Magyar országban: és rendesen öt Részre osztott: azután pedig több Keresztyén Nemzeteknekis lelki vigasztalására 's épületére Deák nyelvel megajándékozott: most pedig megjobbitással másodszeris Magyarul kinyomtattatott Illyés András erdélyi püspök. Negyedik része. A' Szent Confessorokrol.* Nagy-Szombatban Nyomtattatott, az Academiai Böttükkel M.DCC.VII. Esztendöben. RMK. I. 1728.

ILLYÉS András, *Keresztyéni életnek példája avagy tüköre, az az a' szentek élete, mellyet régen tudos, és nevezetes olasz autorok könyveiből, kiváltképpenvalo szorgalmatossággal, olasz nyelven rövid sommában foglalt Romában: és annakutánna Magyar nyelven megmagyarázott Magyar országban: és rendesen ött részre osztott: azután pedig több Keresztyén Nemzeteknekis lelki vigasztalására 's épületére Deák nyelvel megajándékozott: most pedig megjobbitással másodszeris Magyarul kinyomtattatott Illyés András erdélyi püspök. Ötödik része. A' Szent Szüzekről, és Özvegyekről.* Nagy-Szombatban Nyomtattatott, az Academiai Böttükkel M.DCC.VII. esztendöben. RMK. I. 1728.

ILLYÉS András, *Pretiosa Margarita. Idest: Vita Sanctae Margaritae Ungarae Virginis, Magna cum diligentia, ex proprio ejusdem Officio, & celebrium Authorum scriptis, jam pridem impressis, concinnata, in lucemq; edita: Quatuor Sermonibus, quorum duo continent*

Vitam ejus: alij autem duo Miracula, in Vita, atq; post mortem ejus patrata. Authore Andrea Illyes Episcopô Transylvaniae. Tyrnaviae, Typis Academicis, Anno 1707.

ILLYÉS QUART. ITAL. 68.

VILLEGAS, Alfonsus, *Flos Sanctorum tercera parte, y historia en que se escriven las vidas de Sanctos Extrauagantes y de varones Illustres en virtud: de los quales los vnos por auer pa decido martyrio por Iesu Christo o auer viuido vida sanctissima, los tiene ya la Iglesia Catholica puestos en el Cathalogo de los Sanctos: Los otros que aun no estā canonizados, porq fuerō sus obras de grāde exemplo, piadosamēte se cree q estan gozādo de Dios, en compania de sus bienauētudos. De cuyos hechos assi de vnos como de otros, se puede sacar importāte prouecho para las almas de los fieles.* Collegido todo de authores graues y fidedignos, Barcelona.

VILLEGAS, Alfonsus, *Nuono leggendario delle più scelte e esemplari vite di tutti i santi... raccolto da graui et approuati Autori, e dato in luce per auanti in lingua Spagnuola da R. Sig. D. Alfonso Viliega di Toledo, Teologo e Predicatore; sotto il titolo di... Flos sanctorum.* Venetia, M DC XII.

VILLEGAS, Alfonsus, *Legendario delle vite de' santi Detti Estrauaganti, Raccolto da graui, & approuati Auttori, per Alfonso Di Villegas di Toledo, Theologo, e Predicatore. Nuouamente con diligenza tradotto di Spagnuola in lingua Italiana, per Don Timoteo da Bagno Monaco Camaldolese. Con Licenza de' Superiori, e Priuilegio.* In Venetia, MD.C.XXXVII. Appresso Ogniben Classeri.

VORAGINE, Jacobus de, *Legenda Aurea*, Lyon, 1487.

VORAGINE, Jacobus de, *Legenda Aurea*, Lipsiae, 1850.

VORAGINE, Jacobus de, *Legenda de aur*, trad. Livia Titieni, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1998.

VORAGINE, Jacobus de, *Legenda Aurea*, vál., az utószót, a jegyzeteket és a mutatókat készítette MADAS, Bp., Helikon Kiadó, 1990.

Recueils de prédications

ILLYÉS András, *Megrövidítettet Ige Az-Az: Predikatio Könyv, Melyben hetven négy Prédikatio foglaltatnak, mellyekben az Igaz Hit Fő Agazatinak nagy titkai, a' Szent Atyák által megmagyaráztatnak, és szép üdvösséges tanuságok adatnak. Mellyeket Sok esztendök alatt élő nyelvel prédikállott, most pedig rendesen öszveszedvén, és rövid sommába foglalván, és megírván ki bocsátott Illyés András, Szebeni Praepost, Es A' Tekintetes, és Tiszteletes Psoni Káptolom Anyaszentegyházának Lectora, Istennek nagyobb dicsőségére, Szenteknek tisztességére, és sok lelkeknek épületére, és udvösségére. Első reszsze.* Nagy-Szombatban az Academiai Bötükkal, Friedl János által. 1691. Esztend. RMK. I. 1415.

ILLYÉS András, *Megrövidítettet Ige az az: Predikatio Könyv, Melyben kilenczven Prédikatio foglaltatnak: a' Szentekről. Mellyeket Sok esztendök alatt élő nyelvel prédikállott, most pedig rendesen öszveszedvén, és rövid sommába foglalván kibocsátott Illyes András, szebeni Prépost, és a' Tekintetes és Tiszteletes Psoni Káptolom Anyaszentegyházának Lectora: Istennek dicsőségére, Szentek tisztességére, és sok lelkek vigasztalására, épületére, és üdvösségére. Masodik resze. A' Szentséges Szüz Máriáról: Szent Apostolokrol, Mátyrokrol, Confessorokrol, &c.* Becsben Nyomtattott, Sischowitz Mátyás által. M.DC.XCII. RMK. I. 1416.

ILLYÉS András, *Megrövidítettet Ige, az az Prédikatio könyv, Melyben ötvennégy Prédikatio foglaltatnak, minden Renden, és Állapotban lévő Keresztyén embereknek Harmas Tükört adván elejekbe. Mellyeket sok esztendök alatt élő nyelvel prédikállott, most pedig öszveszedvén, és rövid sommába foglalván, kibocsátott Illyés András, Szebeni Prépost, és a' Tekéntetes, és Tiszteletes Psoni Káptolom Anyaszentegyházának Lectora: Istennek dicsőségére, Szentek tisztességére, és sok lelkek vigasztalására, s' épületére. Harmadik resze,*

Két száz, és három Magyar Prédikációknak; kisseb az Elsönél, és Másodiknál. Bécsben Nyomtattatott, Sischowitz Mátyás által. M.DC.XCII. RMK. I. 1417.

ILLYÉS István, *Sertum sanctorum. A' Dicsöült szentek Dicsiretinek jó illatú virágiból kötött koszorú. Az-az Ünnepek napokra készítettett Prédikációk. Mellyeket Elő nyelvi prédikálása után rendbe-vett, helyesleg bévített, és írásban ki-adott.* Illyés István, Sámándriai Püspök, Sz. Jóbi Apátur, Esztergami Nagy Praepost, és Canonok. Masodik Rész. A' Másik fél esztendőnek ünnepire. Nyomtattatott Nagy Szombatban az Academiai bötükkal: 1708-dik Esztendőben.

ILLYÉS István, *Fasciculus miscellanus az-az Némelly ünnepi solennitásokra, s' egyéb ollykor külömb féle alkalmatosságokra, és kötéseibe foglaltatott egynéhány prédikációk,* Nagy-Szombat.

Rhétoriques

ARISZTOTELESZ, *Rétorika*, Bp., Gondolat, 1982.

GRANATENSIS, Ludovicus, *Az egyházi ékesszólásnak avagy a hitszónoklat elméletének hat könyve* in BITSKEY István (a szemelvényeket válogatta, a kötet szerk., a zárótanulmányt írta), *Retorikák a barokk korból*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, 2003 (1578), 105–141.

POMEIUS, Franciscus *A retorika tanulmányozója* in BITSKEY István (a szemelvényeket válogatta, a kötet szerk., a zárótanulmányt írta), *Retorikák a barokk korból*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, 2003 (1698), 219–241.

RAMUS, Petrus, *Politicarvm quaestionum centum ac tredecim, in eloquentiae stvdiosorvm gratiam, stylum exercere cvpietivm, selectarum, a cin partes tres distinctarum* in IMRE Mihály (a retorikai szemelvényeket vál., sajtó alá rendezte, az illusztrációkat vál., a bev., a jegyzeteket és a záró tanulmányt írta, a kötetet szerk.), *Retorikák a reformáció korából*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2003, 2003 (1602), 133–149.

REGIUS, Carolus, *Keresztény szónok* in BITSKEY István (a szemelvényeket válogatta, a kötet szerk., a zárótanulmányt írta), *Retorikák a barokk korból*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, 2003 (1612), 161–203.

TESAURO, Emanuele, *Arisztotelészi messzelátó, avagy az elmés és szellemes beszéd lényege, igen hasznos a szónoki, kőfaragó és a címerkészítő művész számára* in BITSKEY István (a szemelvényeket válogatta, a kötet szerk., a zárótanulmányt írta), *Retorikák a barokk korból*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, 2003 (1670), 205–218.

VOELLUS, Johannes, *A szónoklás általános elmélete* in BITSKEY István (a szemelvényeket válogatta, a kötet szerk., a zárótanulmányt írta), *Retorikák a barokk korból*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, 2003 (1588), 145–155.

Autres sources

ÁKOS Géza, CSANÁD Béla (szerk.), *A hármas út, avagy a szeretet fellángolása* in ÁKOS Géza, CSANÁD Béla (szerk.), *Szent Bonaventura misztikus művei*, Bp., Szent István Társulat, 1991, 111–137.

ÁKOS Géza, CSANÁD Béla (szerk.), *Szent Bonaventura misztikus művei*, Bp., Szent István Társulat, 1991.

ILLYÉS András, *A' keresztyeni Jossagos-cselekedeteknek es a' tekelletességnek gyakorlatossága, mely A' Jesus Tarsasagabeli Tisztelendő Rodericius Alfonsus Spanyol Pap-által Spanyolúl meg-irattatott; annak-utánna külömb-féle nyelvekre; Mostan pedig Olaszból, és Deákból, szorgalmatosson meg-magyaráztatott ILLEYS [sic!] ANDRAS-által, A' Tekéntetes, és Tiszteletes Psoni Káptolom Anyaszentegyházának lectora-által. Első része. Külömb féle ezközökről, mellyekkel a' jóssagos-cselekedeteket, és a' tökéletességet meg*

nyerhetni. Nyomtatott Nagy Szombatban, az Academiai Bötükkal: M.DC.LXXXVIII. Eszt. RMK I. 1370.

ILLYÉS András, *Jora intő enekecskek Igasság ellen tusakodo gonosz emberek ellen, Igasság szerető Hiveknek vigasztalására. Mellyeket szerzett: Illyes Andras, erdelyi püspök. Minekutánna Erdélybe bémenvén: és hamissan elnyomattatot kevés Pápastaságot meglátogatván, a' Diplomás Eretnekektől Magyar Országba kijöni kinszerittet.* Nyomtatott M.DCCII. Esztendőben. RMK I. 1659.

LEWIS, Clives Staples, *The screwtape letters*, Oxford, Fellow of Magdalen College, 1941.

NAGYARI Benedek, *Orthodoxus Christianus az az Igaz vallásu keresztyén.* Nagyvárad, 1651, RMK I. 855. *Az igasság szerető Olvasóhoz.*

P. GEGŐ Elek, *A' moldvai magyar telepekről. A' Magyar Tudományos Academia elébe terjesztve P. Gegő Elek, Sz. Ferencz szerzetebeli magyar hitszónok, 's magyar tudós társasági levelező tag által. Két toldalékkal 's Moldvaország abroszával.* Budán, 1838. A' Magyar Királyi Egyetem 'betüivel. Az Academia' költségein.

STELLA, Johannes, *Vitae ducentorum et triginta summorum pontificum*, Furter, 1505.

Approbatae Constitutiones Regni Transylvaniae et Partium Hungariae Eidem Annearum, Ex Articulis ab Anno Millesimo Quingentesimo Quadragesimo, ad praesentem huncusque Millesimum Sexcentimum Quinquagesimum tertium conclusis, compilatae; Ac primùm quidem per Dominos Consiliarios revisae, tandemq; in Generali Dominorum Regnicolarum, ex edicto Celsissimi Principis Transylvaniae, Partium regni Hungariae Dñi, &c. Dñi eorum Clementissimi, in Civitatem Albam Juliam ad diem decimumquintum mensis Januarii Anni praesentis congregatorum, conventu, publicè relectae, intermixtis etiam Constitutionibus sub eadem Diaeta editis. Varadini, Apud Abrahamum Kertesz Szenciensem. M.DC.LIII. RMNy 192.

TOROCZKAI Máté, *Az Keresztyéni Vdvösséges Tudománnak a' Régi és Uy Testamentom szerént egyben summáltatott értelme, az Keresztyéneknek lelki éppületekre. Toroczka Máté által Colozsvárat.* 1632 Esztendőbe. RMNy. 1544.

VOLF György, *Érdy codex*, Bp., Magyar Tudományos Akadémia, 1876 (1526 körül), (Nyelvelméltár).

VOLF György, *Cornides codex*, Bp., Magyar Tudományos Akadémia, 1878 (1514–1519), (Nyelvelméltár).

VOLF György, *Debreczeni codex*, Bp., Magyar Tudományos Akadémia, 1882 (1519), (Nyelvelméltár).

Littérature de spécialité

ACZÉL Petra, *Minta és mód. Adalékok a modern retorikai műfajelmélethez*, in DÉRI Balázs (szerk.), *Oratoris officium. Tanulmányok a hetvenéves Adamik Tamás tiszteletére*, Bp., L'Harmattan, 2008, 17–22.

ADAMIK Tamás, A. JÁSZÓ Anna, ACZÉL Petra, *Retorika*, Bp., Osiris Kiadó, 2005.

AIGRAIN, René, *L'hagiographie. Ses sources – Ses méthodes – Son histoire*, Bruxelles, Société des Bollandistes, 2000.

BARNA Gábor, *A szentek tisztelete. Bevezető gondolatok a szentkultusszal foglalkozó konferenciához* in BARNA Gábor (szerk.), *A szenttisztelet történeti rétegei és formái Magyarországon és Közép-Európában. A magyar szentek tisztelete*, Szeged, Néprajz Tanszék, 2001, 11–16.

BARNA Gábor (szerk.), *A szenttisztelet történeti rétegei és formái Magyarországon és Közép-Európában. A magyar szentek tisztelete*, Szeged, Néprajz Tanszék, 2001.

BARTHA Tibor, *Mária, Jézus Anyja* in BENYIK György (szerk.), *Gyermekségtörténet és mariológia*, Szeged, 1997.

- BARTÓK István, „Sokkal magyarabbul szólhatnánk és írhatnánk”. *Irodalmi gondolkodás Magyarországon 1630–1700 között*, Bp., Akadémiai Kiadó, Universitas Kiadó, 1998 (Irodalomtudomány és Kritika).
- BARTÓK István, „*Rhetorici sumus*” – retorikafelfogások a régi magyar irodalomban in BITSKEY István, OLÁH Szabolcs (szerk.), *Religió, retorika, nemzettudat régi magyar irodalmunkban*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2004, 198–211.
- BASLEZ, Marie-Françoise, *Les persécutions dans l'Antiquité. Victimes, héros, martyres*, Fayard, 2007.
- BAZERMAN, Ch., *Shaping Written Knowledge: The genre and Activity of the Experimental Article in Science*, Madison, 1988.
- BENE Sándor (szerk.), „Hol vagy, István király?” *A Szent-István hagyomány évszázadai*, szerk. BENE Sándor, Bp., Gondolat Kiadó, 2006.
- BENYIK György, *Mária az apokrif irodalomban* in BENYIK György (szerk.), *Gyermekségtörténet és mariológia*, Szeged, 1997.
- BENYIK György (szerk.), *Gyermekségtörténet és mariológia*, Szeged, 1997.
- BENYIK György (szerk.), *Csoda-elbeszélések. Szegedi Bibliikus Konferencia*, Szeged, Jatepress, 2008.
- BERSZÁN István, EGYED Emese (szerk.), *A komparáció etikája a kritikai vizsgálatokban*, Kolozsvár, 2006 (Gradus. A Magyar Irodalomtudományi Tanszék Közleményei).
- BERTÉNYI Iván, *A középkori művelődés* in KÓSA László (szerk.), *Magyar művelődéstörténet*, Bp., Osiris Kiadó, 2003, 54–124.
- B. GELENCSÉR Katalin (szerk.), *Művelődéstörténet. Tanulmányok és kronológia a magyar nép művelődésének, életmódjának és mentalitásának történetéből*, Bp., Mikszáth Kiadó, Magyar Művelődési Intézet, 1998.
- BITSKEY István, *Hungáriából Rómába. A római Collegium Germanicum Hungaricum és a magyarországi barokk művelődés*, Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996.
- BITSKEY István, *Retorika és etika Pázmány Péter prédikációiban* in KERÉNYI Ferenc, KECSKEMÉTI Gábor (szerk.), *Visszapillantó tükör. Tanulmányok Lukácsy Sándor 75. születésnapjára*, Bp., Universitas Könyvkiadó, 2000, 25–33.
- BITSKEY István, *Retorikák a barokk kori Magyarországon* in BITSKEY István (a szemelvényeket válogatta, a kötet szerk., a zárótanulmányt írta), *Retorikák a barokk korból*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, 2003, 243–286.
- BITSKEY István (a szemelvényeket válogatta, a kötet szerk., a zárótanulmányt írta), *Retorikák a barokk korból*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, 2003.
- BITSKEY István, *Szellemi élet a kora újkorban* in KÓSA László (szerk.), *Magyar művelődéstörténet*, Bp., Osiris, 2003, 204–257.
- BITSKEY István, *Az identitástudat formái a kora újkori Kárpát-medencében* in BITSKEY I., L. IMRE (szerk.), *Humanizmus, religio, identitástudat. Tanulmányok a kora újkori Magyarországi művelődéstörténetéről*, Debrecen, 2007, 11–23.
- BITSKEY István, „*Erkölcsöknek tündöklő gyöngyszeme*” (*Szent Erzsébet a kora újkor magyar irodalmában*) in GÁBOR Csilla, KNECHT Tamás, TAR Gabriella-Nóra (szerk.), *Árpád-házi Szent Erzsébet. Magyar-német kultúrkapcsolatok Kelet-Közép-Európában*, Kolozsvár, Verbum, 2009, 9–17.
- BITSKEY I., L. IMRE (szerk.), *Humanizmus, religio, identitástudat. Tanulmányok a kora újkori Magyarország művelődéstörténetéről*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2007.
- BITSKEY István, OLÁH Szabolcs (szerk.), *Religió, retorika, nemzettudat régi magyar irodalmunkban*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2004.
- BITZER, L. *The Rhetorical Situation*, Philosophy and Rhetoric, 1968/1, 1–14.
- BLOCH, Marc, *Regii taumaturgi*, trad. de Val Panaitescu, Iași, Polirom, 1997 (1983).

- BOCHKOR Mihály, *Az Erdélyi Katolikus Autonomia*, Kolozsvár, Ajtai K. Albert Könyvnyomdája, 1911.
- BOLYKI János, ApCsel 28,1-10 az Apokrif akták összefüggésében in BENYIK György (szerk.), *Csoda-elbeszélések*. Szegedi Biblikus Konferencia, Szeged, Jate-press, 2000.
- BROWN, Peter, *A szentkultusz kialakulása és szerepe a latin kereszténységben*, Bp., Atlantisz Könyvkiadó, 1993 (1980).
- CHADWICK, Henry, *A korai egyház*, Bp., Osiris Kiadó, 2003.
- COLIJN, Jos, *Egyetemes egyháztörténet*, Budapest–Gödöllő, Iránytű Alapítvány, 2001.
- DÁVID Katalin, *Egy asszony, öltözete a Nap. Isten Anyja a tipológiában*, Bp., Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 2008.
- DELEHAYE, Hippolyte, *Les légendes hagiographiques*, Bruxelles, Société des Bollandistes, 1927.
- DELUMEAU, Jean, *Le catholicisme entre Luther et Voltaire*, Paris, Presses Universitaires de France, 1971.
- DÉRI Balázs (szerk.), *Oratoris officium. Tanulmányok a hetvenéves Adamik Tamás tiszteletére*, Bp., L'Harmattan, 2008.
- DÖBÖR András, JANCSÁK Csaba, KISS Gábor Ferenc et alii (szerk.), *Szent Gellért vértanúságának 950. évfordulóján. Konferencia a szegedi Hittudományi Főiskolán és a JGYT Történettudományi Tanszékén 1996. szeptember 19–20*, Szeged, Belvedere Meridionale, 1998.
- D. TÓTH Judit, *Folyamatos vég. Tanulmányok és recenziók az apokaliptika és szentek irodalmáról*, Nyíregyháza, Kairosz Kiadó, Örökségünk Kiadó, 2007.
- EDELÉNYI István, *Keresztények segítsége*, Vigilia, 1955/5, 227–230.
- ENDES Miklós, *Erdély három nemzete és négy vallása. Autonómiájának története*, Bp., Sylvester Irodalmi és Nyomdai Intézet, 1935.
- ESTIENNE, Henri, *Apologia pentru Herodot*, II., Ed. Ristelhuber, 1935.
- FARMATI Anna, *Más régi ének. A XVII. századi katolikus népekköltészet szövegtípusai és motívumrendszere*, Kolozsvár, Verbum, 2009.
- FAZAKAS Gergely Tamás, *Nemzet és/vagy anyaszentegyház. Közösségképzetek a kora újkori református imádságirodalomban (Egy kutatás előzményei és lehetséges irányai)* in BITSKEY I., L. IMRE (szerk.), *Humanizmus, religio, identitástudat. Tanulmányok a kora újkori Magyarország művelődéstörténetéről*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2007, 190–214.
- FENYŐ István (szerk.), *Az egyházi irodalom műfajai a XVII–XVIII. században*, Bp., Argumentum Kiadó, 2002.
- FERENCZI Zoltán (szerk.), *A magyar irodalom története 1900-ig*, Bp., Kiadja az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 1918.
- FILA Béla, *Szűz Mária az egyház életében*, Vigilia, 1988/5, 322–327.
- GÁBOR Csilla, *A klasszikus retorika néhány alapgondolata* in ORBÁN Gyöngyi (összeállította), *Dialógus és retorika. A III. Hermész táborban elhangzott előadások (Torockó, 1999. aug. 25–27)*, Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, Kolozsvár, 2001, 38–45 (Erdélyi Tudományos Füzetek, 233).
- GÁBOR Csilla, *Tanítás, gyönyörködtetés, megindítás: világszemlélet és retorika* in ORBÁN Gyöngyi (összeállította), *Dialógus és retorika. A III. Hermész táborban elhangzott előadások (Torockó, 1999. aug. 25–27)*, Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, Kolozsvár, 2001, 46–52 (Erdélyi Tudományos Füzetek, 233).
- GÁBOR Csilla, *Szentek történetei a 17. század magyarországi katolikus prédikációirodalmában* in GÁBOR (szerk.), *A történetmondás rétegei a kora újkorban*, Kolozsvár, Scientia Kiadó, 2005, 107–137.

- GÁBOR Csilla (szerk.), *A történetmondás rétegei a kora újkorban*, Kolozsvár, Scientia Kiadó, 2005.
- GÁBOR Csilla, *Szenttisztelet és szentségi kritériumok a középkor és kora újkor között. Esettanulmány* in BERSZÁN István, EGYED Emese (szerk.), *A komparáció etikája a kritikai vizsgálatokban*, Kolozsvár, 2006, 152–169 (Gradus. A Magyar Irodalomtudományi Tanszék Közleményei).
- GÁBOR Csilla, *Hagiográfia és polémia. Monoszlói András és Gyarmathi Miklós vitája a szentek tiszteletéről* in GÁBOR (szerk.), *Szöveghagyomány és íráskultúra a korai újkorban*, Kolozsvár, Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, 2007, 115–132.
- GÁBOR Csilla (szerk.), *Szöveghagyomány és íráskultúra a korai újkorban*, Kolozsvár, Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, 2007.
- GÁBOR Csilla, *A (majdani) püspök püspökökről: Illyés András legendáriumának főpap-életrajzai* in MARTON József, OLÁH Zoltán (szerk.), *Minden kegyelem! A 65 éves Jakubinyi érsek köszöntése*, Bp.–Kolozsvár, Szent István Társulat, Verbum, 2011, 408–416.
- GÁBOR Csilla, KNECHT Tamás, TAR Gabriella-Nóra (szerk.), *Árpád-házi Szent Erzsébet. Magyar-német kultúrkapcsolatok Kelet-Közép-Európában*, Kolozsvár, Verbum, 2009.
- GECSE Gusztáv, *A vallási kultusz szimbolizmusa* in KAPITÁNY Ágnes, KAPITÁNY Gábor (szerk.), *„Jelbeszéd az életünk”. A szimbolizáció története és kutatásának módszerei*, Bp., Osiris-Századvég, 1995, 500–506.
- GENETTE, Gérard, *Transztextualitás*, Helikon, 1996, 82–83.
- GERICS József, *Egyház, állam és gondolkodás Magyarországon a középkorban*, Bp., 1995.
- GRIG, Lucy, *Making Martyrs in Late Antiquity*, London, Duckworth, 2004.
- GUSZAROVA, Tatjana, *Etnikai, politikai és vallási identitás egy 17. századi magyar jogász, Aszalay István eszmevilágában* in BITSKEY I., L. IMRE (szerk.), *Humanizmus, religio, identitástudat. Tanulmányok a kora újkori Magyarországon művelődéstörténetéről*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2007, 114–125.
- HARGITAI Andrea, *Kelemen Didák prédikációinak Pázmány-kompilációi*, ItK, 2001 5/6, 638–656.
- HARGITTAY Emil, *Filológia, eszmetörténet és retorika Pázmány Péter életművében*, Bp., Universitas Könyvkiadó, 2009 (Historia Litteraria, 25).
- HELTAI János, *Műfajok és művek a XVII. század magyarországi könyvkiadásában (1601–1655)*, Bp., Universitas Kiadó, Országos Széchényi Könyvtár, 2008 (Res Libraria II).
- HOLL Béla, *A legrégebb nyomtatott legendáskönyvünk, Vigilia*, 1954/11, 572–574.
- HOLLÓ László, *A világiak által „vezetett” egyházmegye. Az erdélyi Római katolikus Státus társadalmi jelentősége*. I. kötet, Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2009.
- HORVÁTH Cyrill, *Középkori legendáink és a Legenda Aurea*, Bp., 1911.
- HÖLVÉNYI György (szerk.), *Katolikus Egyháztörténeti Konferencia – Keszthely*, Bp., Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, 1987.
- IMRE MIHÁLY, *Nemzeti önszemlélet és politikai publicisztika formálódása egy 1674-es prédikációskötetben*, ItK, 1987/1988, 1/2, 20–45.
- IMRÉNYI Tibor, *Vladimir Lossky: Panagia* in BENYIK György (szerk.), *Gyermekségtörténet és mariológia*, Szeged, 1997, 187–194.
- JAKAB Elek, *Adatok énekeskönyveink bibliográfiájához Toldy Ferencz jegyzetei nyomán*, Magyar Könyvszemle, Bp., A Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó Hivatala, 1882.
- JANKOVICS József, NYERGES Judit (szerk.), *Hatalom és kultúra. Az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Iyväskylä, 2001.augusztus 6–10) előadásai II. kötet*, szerk. JANKOVICS József, NYERGES Judit, Bp., Nemzetközi Magyarástudományi Társaság, 2004.
- KÄFER István, *Az egyetemi nyomda négyszáz éve [1577–1977]*, Bp., Magyar Helikon, 1977.

- KAPITÁNY Ágnes, KAPITÁNY Gábor (szerk.), *„Jelbeszéd az életünk”*. A szimbolizáció története és kutatásának módszerei, Bp., Osiris-Századvég, 1995.
- KASTNER Jenő, *XVII. és XVIII. századi olaszból fordított vallásos műveink*, Egyetemes Philológiai Közöny, 1927/I–IV, 24–31.
- KECSKEMÉTI Gábor, *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet*, Bp., Universitas Könyvkiadó, 1998.
- KERÉNYI Ferenc, KECSKEMÉTI Gábor (szerk.), *Visszapillantó tükrök. Tanulmányok Lukácsy Sándor 75. születésnapjára*, Bp., Universitas Könyvkiadó, 2000.
- KISS J. Adrienn, *A szubjektivitás megjelenése Illyés András prózai műveinek előszavában*, Magyar Könyvszemle, 2009/1.
- KLANICZAY Gábor, *Szentkultusz és csodahit a középkorban – új megközelítések (Az előadás vázlat)* in HÖLVÉNYI György (szerk.), *Katolikus Egyháztörténeti Konferencia – Keszthely*, Bp., Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, 1987.
- KLANICZAY Gábor, *Az uralkodók szentsége a középkorban. Magyar dinasztikus szentkultuszok és európai modellek*, Bp., Balassi Kiadó, 2000.
- KLANICZAY Gábor, *A koldulórendek és az egyház* in KLANICZAY Gábor (szerk.), *Európa ezer éve. A középkor I–II.*, Bp., Osiris Kiadó, 2004, 9–22.
- KLANICZAY Gábor (szerk.), *Európa ezer éve. A középkor I–II.*, Bp., Osiris Kiadó, 2004.
- KLANICZAY Tibor (szerk.), *A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1964.
- KLANICZAY Tibor, *A múlt nagy korszakai*, Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1975.
- KNAPP Éva, *Pietás és literatúra. Irodalomkínálat és művelődési program a barokk kori társulati kiadványokban*. Bp., Universitas Könyvkiadó, 2001 (Historia Litteraria 9).
- KOLTAY-KASTNER Jenő, *A magyar irodalmi barokk*, Budapesti Szemle, 1944/7, Bp., Franklin-Társulat, 113–133.
- KORMOS Ottó, *Világ Királynője*, Vigilia, 1955/5, 230–233.
- KÓSA László (szerk.), *Magyar művelődéstörténet*, Bp., Osiris Kiadó, 2003.
- KOSTYÁL László, *Változatok egy témára – Árpád-házi Szent Erzsébet* in BARNA Gábor (szerk.), *A szenttisztelet történeti rétegei és formái Magyarországon és Közép-Európában. A magyar szentek tisztelete*, Szeged, Néprajz Tanszék, 2001, 98–103.
- KOVÁCS Zoltán, *Illyés András szentírási könyvecskéjének magyar fordítása*, Magyar Könyvszemle, 1966/1, 81–83.
- KOVÁCS Károly, *Hellenizmus, Róma, Zsidóság. Az újszövetség korának világa*, Köln-Bécs, Útitárs Kiadó, 1969.
- KRÁSZ Lilla, *A reformáció és a német vallásháborúk* in POÓR János (szerk.), *A kora újkor története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2009, 283–311.
- KRUPPA Tamás, *Szent István kultusza a Báthoryak Erdélyében* in BENE Sándor (szerk.), *„Hol vagy, István király?” A Szent-István hagyomány évszázadai*, Bp., Gondolat Kiadó, 2006, 57–62.
- LÁBADI Károly (szerk.), *A Grassalkovichok kora*, Gödöllő, Gödöllői Városi Múzeum, 1997.
- LAFONT, Ghislain, *A katolikus egyház teológiatörténete*, Bp., Atlantisz, 1998.
- LANDGRAF Ildikó, *Erzsébet, a magyarok királynéja – második Szent Erzsébet* in BARNA Gábor (szerk.) *A szenttisztelet történeti rétegei és formái Magyarországon és Közép-Európában. A magyar szentek tisztelete*, Szeged, Néprajz Tanszék, 2001, 109–128.
- LÁZÁR Balázs, *A harmincéves háború (1618–1648)* in POÓR János (szerk.), *A kora újkor története*, Bp., Osiris Kiadó, 2009, 28–45.
- LEDERER, Thomas, *Sacred Demonization. Saint's Legends in the English Renaissance*, Wien, Braumüller, 2007.

- LENKEYNÉ SEMSEY Klára, *Jézus, Mária megváltója* in BENYIK György, *Gyermekségtörténet és mariológia*, Szeged, 1997, 199–210.
- LEONE, Massimo, *Saints and Signs. A Semiotic Reading of Conversion in Early Modern Catholicism*, De Gruyter, 2011.
- LOSCHERT Kázmér, *Az egyházatyák kora*, Bp. Pázmány Péter Irodalmi Társaság, 1937.
- LUKÁCSY Sándor, *Prédikációk Szent István királyról* in LUKÁCSY Sándor (szerk.), *Isten gyertyácskái*, Pécs, Jelenkor Kiadó, 1994, 28–37 (Élő Irodalom sorozat).
- LUKÁCSY Sándor, *Vadászmise* in LUKÁCSY Sándor (szerk.), *Isten gyertyácskái*, Pécs, Jelenkor Kiadó, 1994, 23–27 (Élő Irodalom sorozat).
- LUKÁCSY Sándor (szerk.), *Isten gyertyácskái*, Pécs, Jelenkor Kiadó, 1994 (Élő Irodalom sorozat).
- LUKÁCSY Sándor, *A szőlőfák gyümölcse. A prédikáció mint irodalmi műfaj* in LUKÁCSY Sándor (szerk.), *A végtelen jövő*, Bp., Balassi Kiadó, 1998, 9–14.
- LUKÁCSY Sándor, „*Trombita, kürt, tanító vagyok*”. *Prédikátorok – hivatásukról, műfajukról* in LUKÁCSY Sándor (szerk.), *A végtelen jövő*, Bp., Balassi Kiadó, 1998, 15–34.
- LUKÁCSY Sándor (szerk.), *A végtelen jövő*, Bp., Balassi Kiadó, 1998.
- MAÁR Judit, *A drámai és az elbeszélő szöveg szemantikai vizsgálata*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1995 (Modern filológiai füzetek).
- MACZÁK Ibolya, *A kanonikus plágium (Szövegalkotás barokk prédikációinkban)*, ItK, 2003, 2/3, 261–276.
- MACZÁK Ibolya, *Egynéhány hasznos Jegyzések* in MACZÁK Ibolya (szerk.), *Summa. Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*, Piliscsaba, Pázmány Irodalmi Műhely, 2007.
- MACZÁK Ibolya (szerk.), *Summa. Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*, Piliscsaba, Pázmány Irodalmi Műhely, 2007.
- MACZÁK Ibolya, *Elorzott szavak: szövegalkotás 17–18. századi prédikációkban*, Szigetmonostor, Wz Könyvek, 2010.
- MADAS Edit, *Utószó* in Jacobus de VORAGINE, *Legenda Aurea*, vál., az utószót, a jegyzeteket és a mutatókat készítette MADAS, Bp., Helikon Kiadó, 1990.
- MARTON József, *Katolikus egyháztörténet*, Kolozsvár, Stúdium Könyvkiadó, 2001.
- MARTON József, OLÁH Zoltán (szerk.), *Minden kegyelem! A 65 éves Jakubinyi érsek köszöntése*, Bp.–Kolozsvár, Szent István Társulat, Verbum, 2011.
- MIHALOVICS Ede, *A katolikus prédikáció története Magyarországon. Pázmány Pétertől napjainkig*, II. kötet, Bp., A Stephaneum Nyomása, 1901.
- MOLLAT, Michel (ed.), *Études sur l'histoire de la pauvreté (Moyen Age–XVIe siècle)*, Paris, 1974.
- MOLNÁR Antal, *A jezsuita missio Turcica* in SZILÁGYI Csaba (szerk.), *A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig*, Piliscsaba, 2006, 150–162.
- MOLNÁR Antal, *Szent István és Ragusa. A Szent Jobb Raguzába vitelének kérdéséhez* in BENE Sándor (szerk.), „*Hol vagy, István király?*” *A Szent-István hagyomány évszázadai*, Bp., Gondolat Kiadó, 2006, 49–56.
- MOLNÁR Antal, *A jezsuita rend a 16. századi Magyarországon* in MOLNÁR Antal (szerk.), *Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és Felső-Magyarországon a 16–17. században*, Bp., L'Harmattan, 2009, 17–28.
- MOLNÁR Antal, *Az udvarhelyi „Missio siculica” kezdetei az 1650-es években* in MOLNÁR Antal (szerk.) *Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és Felső-Magyarországon a 16–17. században*, Bp., L'Harmattan, 2009, 195–211.
- MOLNÁR Antal, *Jezsuita tartományfőnöki vizitáció Erdélyben (1699)* in MOLNÁR Antal (szerk.) *Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és Felső-Magyarországon a 16–17. században*, Bp., L'Harmattan, 2009, 225–236.

- MOLNÁR Antal (szerk.) *Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és Felső-Magyarországon a 16–17. században*, Bp., L'Harmattan, 2009.
- MÜLLER, Gerhard Ludwig, *Katolikus dogmatika a teológia tanulmányozásához és alkalmazásához*, Bp., Kairosz Kiadó, 2007.
- NAGY László, *A török világ végnapjai Magyarországon*, Bp., Zrínyi Katonai Kiadó, 1986 (Históriai mozaikok).
- NEMES J. Balázs, *Jutta von Sangerhausen (13. század). Egy 'új szent' Szent Erzsébet nyomdokain?* In GÁBOR Csilla, KNECHT Tamás, TAR Gabriella-Nóra (szerk.), *Árpád-házi Szent Erzsébet. Magyar-német kultúrkapcsolatok Kelet-Közép-Európában*, Kolozsvár, Verbum Kiadó, 2009, 107–122.
- NEMESHEGYI Péter, *A jezsuita teológia sajátosságai a XVI. századtól a XXI. századig* in SZILÁGYI Csaba (szerk.), *A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig*, PPKE BTK, Piliscsaba, 2006, 44–52.
- NÓDA Mózes, *Szent Erzsébet liturgikus tisztelete* in GÁBOR Csilla, KNECHT Tamás, TAR Gabriella-Nóra (szerk.), *Árpád-házi Szent Erzsébet. Magyar-német kultúrkapcsolatok Kelet-Közép-Európában*, Kolozsvár, Verbum Kiadó, 2009, 176–183.
- NYULASSY Ágnes, *A szentkultusz kezdetei Magyarországon, különös tekintettel Szent Jakab kultuszára* in DÖBÖR András, JANCSÁK Csaba, KISS Gábor Ferenc et alii (szerk.), *Szent Gellért vértanúságának 950. évfordulóján. Konferencia a szegedi Hittudományi Főiskolán és a JGYT Történettudományi Tanszékén 1996. szeptember 19–20*, Szeged, Belvedere Meridionale, 1998, 97–108.
- OCSKAY György, *Pázmány hatása Kelemen Didák prédikációiban*, ItK, 1982/4, 436–448.
- ORBÁN Gyöngyi (összeállította), *Dialógus és retorika. A III. Hermész táborban elhangzott előadások (Torockó, 1999. aug. 25–27)*, Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, Kolozsvár, 2001 (Erdélyi Tudományos Füzetek, 233).
- ŐZE Sándor, *Apokaliptika és nemzettudat a XVI. századi Magyarországon* in BITSKEY István, OLÁH Szabolcs (szerk.), *Religió, retorika, nemzettudat régi magyar irodalmunkban*, Debrecen, 2004, 112–122.
- PAPP Andrea, „Példákrul faragott tükrök” (Utak és lehetőségek az exemplumkutatásban) in BITSKEY I., TAMÁS A. (szerk.), *Toposzok és exemplumok a régi irodalmunkban*, Debrecen, KLTE, 1994, 91–98.
- PAPP Imre, *A francia vallásháborúk és a nantes-i ediktum* in POÓR János (szerk.), *A kora újkor története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2009, 312–331.
- PERCZEL István, *Isten felfoghatatlansága és leereszkedése. Szent Ágoston és Aranyaszájú Szent János metafizikája és misztikája*, Budapest, Atlantisz Kiadó, 1999.
- PÉTER Katalin, *A katolikus megújulás és a protestáns reformáció* in SOMORJAI Ádám, ZOMBORI István (szerk.), *A katolikus egyház Magyarországon*, Bp., A Magyar Katolikus Püspöki Kar Egyháztörténeti Bizottsága, 1991, 49–57.
- PÓCS Éva (szerk.), *Áldás és átok, csoda és boszorkányság. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*, Bp., Balassi Kiadó, 2004.
- POÓR János (szerk.), *A kora újkor története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2009.
- PRAŽÁK, Richard, *A Szent László-legenda* in JANKOVICS József, NYERGES Judit (szerk.), *Hatalom és kultúra. Az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Iyväskylä, 2001. augusztus 6–10) előadásai II. kötet*, Bp., Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, 2004, 1075–1081.
- PROKOPP Mária, *Szent István király az itáliai trecento festészetében* in BENE Sándor (szerk.), *„Hol vagy, István király?” A Szent-István hagyomány évszázadai*, Bp., Gondolat Kiadó, 2006, 39–45.

- PROKOPP Mária, *Szent Erzsébet ábrázolásának főbb típusai a középkorban* in GÁBOR Csilla, KNECHT Tamás, TAR Gabriella-Nóra (szerk.), *Árpád-házi Szent Erzsébet. Magyar-német kultúrkapcsolatok Kelet-Közép-Európában*, Kolozsvár, Verbum Kiadó, 2009, 159–166.
- RÓZSA Huba, *Boldog vagy, mert hittél. Mária az Újszövetségben*, Vigilia, 1988/5, 328–333.
- R. VÁRKONYI Ágnes, *Népi kultúra – elit kultúra*, ItK, 1992, 5/6, 525–541.
- R. VÁRKONYI Ágnes, *II. Rákóczi Ferenc és a jezsuiták* in SZILÁGYI Csaba (szerk.), *A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig*, Piliscsaba, PPKE BTK, 2006, 163–189.
- SÁGHY Marianne, *Egyház, szerzetesség, térítés a kora középkorban* in KLANICZAY Gábor, *Európa ezer éve. A középkor I.*, Bp., Osiris Kiadó, 2004, 117–132.
- SÁGHY Marianne, *Isten barátai. Szent és szentéletrajz a késő antikvitásban*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2005.
- SÁGHY Marianne, *Bevezetés: Szent Odó és a szeretet rendje* in Salernói János, *Szent Odó élete*, ford., a bevezetést és a jegyzeteket írta SÁGHY Marianne, Bp., L' Harmattan, 2009.
- SAXER, Victor, *Saint Vincent diacre et martyr. Culte et légends avant l'An Mil*, Bruxelles, Société des Bollandistes, 2002.
- SCHNEIDER, Theodor, *A dogmatika kézikönyve*, Bp., Vigilia Kiadó, 1997.
- SIGAL, Pierre-André, *L'homme et le miracle dans la France médiévale (XIe–XIIe. siècle)*, Ed. Du Cerf, 1985.
- SIGAL, Pierre-André, *Isten vándorai. Középkori zarándoklatok és zarándokok*, Bp., Gondolat Kiadó, 1989 (1976).
- SOMORJAI Ádám, ZOMBORI István (szerk.), *A katolikus egyház Magyarországon*, Bp., A Magyar Katolikus Püspöki Kar Egyháztörténeti Bizottsága, 1991.
- SOMOS Róbert, *Alexandriai teológia*, Bp., Kairosz Kiadó, 2001.
- SUIRE, Éric, *La sainteté française de la Réforme catholique (XVIe–XVIIIe siècle), d'après les textes hagiographiques et les procès de canonisation*, Pessac, Presses Universitaires de Bordeaux, 2001.
- SÜMEGI József, ZOMBORI István (szerk.), *Hermann Egyed emlékkönyv*, Bp., Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, 1998.
- Dr. SZÁNTÓ Konrád O.F.M., *A katolikus egyház története*, I. kötet, Ecclesia, 1983.
- SZELESTEI N. László, *Laskai Osvát prédikációja magyarul a XVII. század végéről* in BITSKEY István, OLÁH Szabolcs (szerk.), *Religió, retorika, nemzettudat régi irodalmunkban*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2004, 59–73.
- SZILÁGYI Csaba (szerk.), *A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig*, Piliscsaba, PPKE BTK, 2006.
- SZÖRÉNYI László, SZABÓ Zoltán, *Kis magyar retorika*, Bp., Helikon Kiadó, 1997.
- TASI Réka, „Ha pedig immár kívánnátok tudni...” *Illyés István prédikációskötetének használati lehetőségei* in BITSKEY I., IMRE L. (szerk.), *Retorika, interpretáció, szövegértés a régi magyar irodalomban*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Nyomda, 2003, 168–178 (Studia Litteraria).
- TASI Réka, „Trombita”, „sáfár” vagy „mennyei kenyér osztogatója”. *Prédikatori szerepek egy 17. század végi kötetben*, Debrecen, A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának közleményei, 2003.
- TASI Réka, *A 17–18. századi katolikus prédikációk küzdelme a kimondhatatlannal (A távolban maradó transzcendencia és a távolság megszüntetésének vágya a nyelvben)*, Debrecen, A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának közleményei, 2004.
- TASI Réka, *Az isteni szó barokk sáfárai*, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2009 (Bibliotheca Studiorum Litterarium, 45).

TASI Réka, *Magyar nyelvű Szent Erzsébet prédikációk a 17–18. század fordulóján* in GÁBOR Csilla, KNECHT Tamás, TAR Gabriella-Nóra (szerk.), *Árpád-házi Szent Erzsébet. Magyar-német kultúrkapcsolatok Kelet-Közép-Európában*, Kolozsvár, Verbum, 2009, 47–55.

TESZELSZKY, Kees, *Révay Péter és Justus Lipsius eszméi a történelemről és a nemzeti identitásról* in BITSKEY I., L. IMRE (szerk.), *Humanizmus, religio, identitástudat. Tanulmányok a kora újkori Magyarország művelődéstörténetéről*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2007, 106–113.

TITIENI, Livia, *Introducere* in VORAGINE, Jacques de, *Legenda de aur*, trad. TITIENI, Livia, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1998.

TOLDY Ferenc, *A magyar nemzeti irodalom története. A legrégebb időktől a jelenkorig. Rövid előadásban*, III. javított kiadás, Pest, Athenaeum, 1872.

TÓTH István György, *A családtól az iskoláig* in B. GELENCSÉR Katalin (szerk.), *Művelődéstörténet. Tanulmányok és kronológia a magyar nép művelődésének, életmódjának és mentalitásának történetéből*, 1998.

TÓTH István György, *A magyar művelődés a kora újkorban* in KÓSA László (szerk.), *Magyar művelődéstörténet*, Bp., Osiris Könyvkiadó, 2003, 136–199.

TÓTH István György, *Jezsuita misszió Moldvában (XVI–XVII. század)* in Szilágyi Csaba (szerk.), *A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig*, PPKE BTK, Piliscsaba, 2006, 142–149.

TÓTH István György, *Misszionáriusok a kora újkori Magyarországon*, Bp., Balassi Kiadó, 2007.

TRÓCSÁNYI Zsolt, *Három nép, három nemzet, négy vallás*, Erdély Historiában, Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, 1998, 87–93.

TÜSKÉS Gábor, *Szagrális térstruktúrák a barokk kori zarándokhelyeken* in LÁBADI Károly (szerk.), *A Grassalkovichok kora*, Gödöllő, Gödöllői Városi Múzeum, 1997, 7–26.

TÜSKÉS Gábor, KNAPP Éva, *A katakombaszentek tisztelete. Fejezet a barokk kori szent- és ereklyekultusz történetéből*, Századok, 1994/1, 3–31.

TÜSKÉS Gábor, KNAPP Éva, *A szentisztelet rétegei* in TÜSKÉS Gábor, KNAPP Éva (szerk.), *Népi vallásosság Magyarországon a 17–18. században. Források, formák, közvetítők*, Bp., Osiris, 2001, 179–188.

TÜSKÉS Gábor, KNAPP Éva (szerk.), *Népi vallásosság Magyarországon a 17–18. században. Források, formák, közvetítők*, Bp., Osiris, 2001.

TÜSKÉS Gábor, KNAPP Éva, *Az első máriavölgyi mirákulumos könyv és utóélete* in FENYŐ István (szerk.), *Az egyházi irodalom műfajai a XVII–XVIII. században*, Bp., Argumentum Kiadó, 2002, 81–105.

VANYÓ László, *Bevezetés* in VANYÓ László (szerk.), *Vértanúakták és szenvedéstörténetek*, Bp., Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Kiadója, 1984.

VANYÓ László (szerk.), *Vértanúakták és szenvedéstörténetek*, Bp., Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Kiadója, 1984.

VANYÓ László, „*Legyetek tökéletesek...*” *Tanulmányok a keresztény aszkézis történetéhez a szerzetesség kialakulásáig*, Bp., Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Kiadója, 1991.

VANYÓ László, *Előszó* in *A III–IV. század szentjei*, a bevezetőt írta és jegyzetekkel ellátta VANYÓ László, Bp., Jel Kiadó, 1999.

VAUCHEZ, André, *Charité et pauvreté chez sainte Elisabeth de Thuringe d’après les actes du proces de canonisation* in MOLLAT, Michel (ed.), *Études sur l’histoire de la pauvreté (Moyen Age–XVIe siècle)*, Paris, 1974, 163–173.

VAUCHEZ, André, *Spiritualitatea evului mediu occidental secolele VIII–XII*, Ed. Meridiane, 1994.

VESZPRÉMY László, *Szent István, a térítő a hazai krónikás hagyományban* in BENE Sándor (szerk.), „*Hol vagy, István király?*” *A Szent-István hagyomány évszázadai*, Bp., Gondolat Kiadó, 2006, 28–38.

VOIGT Vilmos, *A csoda = jel* in PÓCS Éva (szerk.), *Áldás és átok, csoda és boszorkányság. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*, Bp., Balassi kiadó, 2004, 59–66.

WATERWORTH, James, *The Council of Trent, The canons and decrees of the sacred and oecumenical Council of Trent*, London, Dolman, 1848.

ZEMPLÉNYI Ferenc, *Műfajok a reneszánsz és barokk között*, Bp., Universitas Könyvkiadó, 2002 (Historia Litteraria II).

Dictionnaires, recueils

BAUDOT, Dom, *Dictionnaire d'hagiografie*, Paris, Librairie & Gay, 1925.

BENEDEK Marcell (szerk.), *Magyar irodalmi lexikon*, I. kötet, A–K, Bp., Akadémiai Kiadó, 1963.

DANIELIK József, *Magyar írók. Életrajz-gyűjtemény*. Második, az elsőt kiegészítő kötet, Pest, Kiadja a Szent-István-Társulat, 1858.

DENZINGER, Heinrich, HÜNERMANN, Peter, *Hitvallások és az egyház tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, szerk. BERGER Ferenc, Bp., Örökmécs Kiadó – Bánytereny, Szent István Társulat, 2004.

DIÓS István (szerk.), *Magyar Katolikus Lexikon*, I–II. kötet, Bp., Szent István Társulat, 2004.

FARMER, David Hugh, *Dicționar al sfinților*, București, Univers Enciclopedic, 1999.

KŐSZEGHY Péter (szerk.), *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor*, IV. köt., Bp., Balassi Kiadó, 2005.

PÉTER László, *Új magyar irodalmi lexikon*, Bp., Akadémiai Kiadó, 2000.

SÁVAI János (gyűjtötte és közreadja), *A székellyöldi katolikus plébániák levéltára I. Dokumentumok a csíksomlyói és a kantai iskola történetéhez*, Szeged, 1997 (Missziós dokumentumok Magyarországról és a hódoltságról I/II.).

SZINNYEI József (szerk.), *Magyar írók élete és munkái*, V. kötet, Budapest, Hornyánszky Viktor Könyvkiadóhivatala, 1897.

THIEME, Ulrich, BECKER, Felix, *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart* (19), Leipzig – Engelmann, 1939.

TÓTH István György (szerk., vál.), *Misszionáriusok levelei Magyarországról és Erdélyről (16–17. század)*, Bp., Osiris Kiadó, 2004.

VÁNYI Ferenc (szerk.), *Magyar irodalmi lexikon*, Bp., A »Studium« Kiadása, 1926.

ZALA Mária (szerk.), *Szentelek lexikona*, szerk. Zala Mária, Bp., Dunakönyv Kiadó, 1994.

Internet

<http://drdiag.hu/kereso/diagnosztika.adatlap.php?id=104179> (megtekintve: 2011. augusztus 16.)

http://www.gregorianatarsasag.hu/tanulmanyok.php?tan=maria_kegykep.htm (megtekintve: 2011. február 9.)

Autre

Századunk, 1838/19, március 6.